

8.10.2024

TAS/609/2024

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

TyV@eduskunta.fi

HE 85/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle paikallisen sopimisen edistämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Tasa-arvovaltuutettu kiittää eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa mahdollisuudesta tulla kuulluksi hallituksen esityksestä paikallisen sopimisen edistämiseksi. Tasa-arvovaltuutettu toteaa, että esitetyn sääntelyn mahdollisiin sukupuolivaikutuksiin liittyy kysymyksiä, joihin hallituksen esityksessä ei ole vastattu eikä myöskään yksityiskohtaisesti arvioitu.

Sukupuolivaikutuksia on arvioitu suppeasti

Esityksen mukaan ehdotetulla sääntelyllä on mahdollisia työelämän sukupuolivaikutuksia, mutta niiden arvioiminen ennalta on haasteellista. Esityksen sukupuolivaikutusten arvio onkin suppea ja abstrakti. Esityksestä ei käy ilmi, miten se vaikuttaa esimerkiksi sukupuolten palkkaeroihin, vaikka lainsäädännön arviointineuvosto edellytti asian arvioimista.

Esityksen mukaan voidaan olettaa, että paikallisen sopimisen laajeneminen koskee useammin mies- kuin naisvaltaisia työpaikkoja, sillä muutokset eivät kata julkista sektoria valtiota lukuun ottamatta. Näin esimerkiksi kunta- ja hyvinvointialan naisvaltaiset alat jäävät ehdotetun sääntelyn ulkopuolelle. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei esityksellä voisi olla sukupuolivaikutuksia. Erityisesti sen välilliset vaikutukset voivat olla merkittäviä.

Tasa-arvovaltuutettu korostaa sukupuolivaikutusten huolellisen arvioinnin tärkeyttä erityisesti työelämää koskevassa lainsäädännössä. Tämä on keskeistä jo naisten ja miesten tasa-arvosta annetun lain tarkoituksen perusteella, joksi on kirjattu parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä.

Työehtosopimusten yleissitovuus voi heikentyä erityisesti naisvaltaisilla aloilla

Tasa-arvovaltuutettu kiinnittää erityistä huomioita siihen, että esityksen mukaan valtakunnallisten työehtosopimusten edustavuus voisi heikentyä, mikäli työnantajakohtaiset työehtosopimukset yleistyisivät. Joillakin aloilla tämä voisi johtaa siihen, että valtakunnallista työehtosopimusta ei voitaisi

enää pitää yleissitovana. Esityksen mukaan riskin realisoituessa vaikutukset voisivat kohdistua nimenomaan naispalkansaajiin erityisesti yksityisillä palvelualoilla. Tämä voisi johtaa työehtojen heikkenemiseen entisestään sellaisilla aloilla, joilla palkkataso on muutenkin keskimääräistä heikompi.

Tasa-arvovaltuutettu katsoo, että riski yleissitovuuden heikkenemisestä on todellinen, ja että sillä olisi realisoituessaan huomattavat vaikutukset. Naisvaltaisella yksityisellä palvelusektorilla on paljon epätyypillisiä työsuhteita, matala palkkataso ja heikko työmarkkina-asema. Aloilla työskentelee myös paljon vieraskielisiä työntekijöitä. Yleissitovuuden katoamisen vaikutus työsuhteen vähimmäisehtoihin voisi näillä aloilla olla erityisen haitallinen. Työehtosopimusten kattavuus on vaarassa muun muassa elintarvikealalla, kaupan ja ravintolan aloilla. Nämä kaikki ovat vahvasti naisvaltaisia aloja.

Esityksen toivottuna vaikutuksena on tuottavuuden paraneminen. Tämä on vaikeaa erityisesti työvoimaintensiivisillä naisvaltaisilla palvelualoilla. Tuottavuuden paranemisen ei pitäisi tapahtua ensisijaisesti työehtojen heikennysten kautta, mahdollisesti huonontaan naisten asemaa työmarkkinoilla.

Työn ja perheen yhteensovittaminen voi vaikeutua

Esityksen mukaan tällä hetkellä paikallisen sopimisen mahdollisuudet liittyvät ylivoimaisesti eniten työaikaan. Työaikajärjestelmistä onkin sovittu paikallisesti monilla aloilla jo nyt varsin laajasti.

Tasa-arvovaltuutettu kiinnittää huomiota siihen, että jatkossa paikallisen sopimisen mahdollistamat nykyistä vielä laajemmat joustot voivat hankaloittaa huomattavalla tavalla työn ja perheen yhteensovittamisen mahdollisuuksia. Yhteiskunnan hoivajärjestelmä ei tällä hetkellä tue epäsäännöllistä työaikaa tekevien tarpeita, ja epätyypillisiä työvuoroja ja työvuorokiertoa on vaikeaa yhdistää muun muassa lasten päivähoitoon. Välillisesti työn ja perheen yhteensovittamisen hankaloitumisen vaikutukset osuvat erityisesti naisiin, jotka edelleen kantavat suurimman osan hoivavastuusta.

Tasa-arvolaki velvoittaa edistämään tasa-arvoa työelämässä

Tasa-arvovaltuutettu muistuttaa tasa-arvolain 6 §:stä, joka velvoittaa kaikkia työnantajia muun muassa edistämään sukupuolten välistä tasa-arvoa palkkauksessa ja työehdoissa sekä helpottamaan työn ja perheen yhteensovittamista kiinnittämällä huomiota etenkin työjärjestelyihin. Kyseiset velvoitteet sitovat työnantajia myös paikallisen sopimisen suhteen.

Tasa-arvovaltuutettu

Rainer Hiltunen

Ylitarkastaja

Merja Kähkönen

